

Why did Rachel steal the Terafim?

Rabbi Chanoch (Eli) Ozarowski

1. בראשית ל"א:י"ז-ל"ה

(יז) וַיִּקַּח יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת בְּנֵי וְאֵת נָשָׁיו עַל הַגְּמָלִים. (יח) וַיִּנְהֹג אֶת כָּל מִקְנֵהוּ וְאֵת כָּל הַכֶּשֶׁוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קַיִּינָה אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן אָרָם לְבֹא אֶל יַחֲזָק אָבִיו אַרְצָה כְּנָעַן. (יט) וְלִבְנֵי הַלֵּלָה לְגִזְזֵי אֶת צֹאנוֹ וְתִגְנֹב רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאִבְיָהּ. (כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת לֵב לִבְנֵי הָאָרָמִי עַל גְּלִי הַגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא. (כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקַּח וַיַּעֲבֹר אֶת הַנְּהָר וַיִּשָּׂם אֶת פָּנָיו הָרַגְלָעַד. (כב) וַיֵּדַד לִלְבָּן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב. (כג) וַיִּקַּח אֶת אַחִיו עִמּוֹ וַיִּרְדְּף אַחֲרָיו דְּרָךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹק אֹתוֹ בְּהַר הַגְּלָעַד. (כד) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לִבְנֵי הָאָרָמִי בַחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמַר לָךְ פֶּן יִדְבַר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע. (כה) וַיִּשָּׂג לִבְנֵי אֶת יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תַּקַּע אֶת אַהֲלוֹ בְּהַר וְלִבְנֵי תַקַּע אֶת אַחֲרָיו בְּהַר הַגְּלָעַד. (כו) וַיֹּאמֶר לִבְנֵי לַיַּעֲקֹב מַה עֲשִׂיתֶם וַיִּגְנֹבוּ אֶת לִבְבֵי וַהֲנִיחֵם אֶת בְּנֵי נְשָׂאֵי חַבְדָּה לְבָרוּךְ וַתִּגְנֹב אִתִּי וְלֹא הִגַּדְתֶּם לִי וְאֲשַׁלְחֶךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתֹף וּבְכִנּוּר. (כז) וְלֹא נְטַשְׁתֶּנִּי לְנִשְׁקָ לִבְנֵי וְלִבְנֵי עֵתָה הִסְפַּלְתָּ עִשׂוּ. (כח) וְיֵשׁ לְאֵל יְדֵי לְעִשׂוֹת עִמָּכֶם כֹּעַ וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אִמְרָ אֵלַי לְאִמְרֵי הַשְׁמַר לָךְ מִדְּבַר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד כֹּעַ. (כט) וְעֵתָה הַלָּךְ הַלַּכְתָּ כִּי נִקְטָף נִקְסַפְתָּה לְבֵית אֲבִיךָ לְמַה גִּבַּתְתָּ אֶת אֱלֹהֵי. (לא) וַעֲנֵן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לִלְבָּן כִּי יֵרְאִיתִי כִּי אֲמֹרְתִי פֶן תִּגְזַל אֶת בְּנוֹתַי מֵעַמִּי. (לב) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֵיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אַחֲרָיִךְ הֲכֵר לָךְ מַה עָמַדְתִּי וְקַח לָךְ וְלֹא יִדַּע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּבַּתָּם. (לג) וַיָּבֹא לִבְנֵי בְּאֵהֶל יַעֲקֹב וּבְאֵהֶל שְׁתֵּי הָאֵמָהוֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֵהֶל לְאֵהוּ וַיָּבֹא בְּאֵהֶל רָחֵל. (לד) וְרָחֵל לָקְחָה אֶת הַתְּרָפִים וַתִּשְׂמַם בְּכֹר הַגְּמֵל וַתִּשָּׂב אֶל יַהֲוִיָהּ וַיִּמְשֹׁשׁ לִבְנֵי אֶת כָּל הָאֵהֶל וְלֹא מִצָּא. (לה) וַתֹּאמֶר אֶל אֲבִיהָ אֵל יִחַר בְּעֵינַי אֲדֹנָי כִּי לֹא אוּכַל לְקַח מִפְּנֵיךָ כִּי דָרָךְ נָשִׂים לִי וַיִּחַפְּשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת הַתְּרָפִים.

2. בראשית ל"ה:א-ד

(א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית אֵל וְשֵׁב שָׁם וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְתְּךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אַחֲרָיִךְ. (ב) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנִּכְרֵי אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְזִטְתֶּם וְזִהְיִיתֶם וְהִחַלְתֶּם שְׂמֹלֹתֵיכֶם. (ג) וְנִקְוָמָה וְנִעְלָה בֵּית אֵל וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֲתִי בַיּוֹם צָרְתִי וַיְהִי עִמָּדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הַלַּכְתִּי. (ד) וַיָּתֵנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנִּכְרֵי אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֵת הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזְנוֹתָם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר עִם שְׂכָם.

3. שמואל א' ט"ו:כ"ג

כִּי חֲטָאת קֶסֶם מְרִי וְאֵנוּן וְתִרְפִּים הַפְּצָר יַעֲנֵן מֵאִסֵּת אֶת דְּבַר יְיָ וַיִּמְאָקֶךָ מִמֶּלֶךְ.

4. שמואל א' י"ט:י"א-י"ז

(יא) וַיִּשְׁלַח שְׂאוֹל מַלְאָכִים אֶל בֵּית דָּוִד לְשַׁמְרוֹ וְלִהְיֵיתוּ בְּבִקְרָה וַתִּגַּד לְדָוִד מִיכָל אֲשֶׁרֶנּוּ לְאִמְרֵי אִינָה מִמְלַט אֶת נַפְשָׁךְ הַלַּיְלָה מִתַּחַת אֵתָה מוֹמֵת. (יב) וַתִּבְרַד מִיכָל אֶת דָּוִד בְּעַד הַחֲלוֹן וַיִּלַּךְ וַיִּבְרַח וַיִּמְלֹט. (יג) וַתִּקַּח מִיכָל אֶת הַתְּרָפִים וַתִּשָּׂם אֶל הַמַּטָּה וְאֵת כְּבִיר הָעֵזִים שְׂמָה מִרְאֲשֵׁתָיו וַתִּכְסֶּה בְּבִגְדָהּ. (יד) וַיִּשְׁלַח שְׂאוֹל מַלְאָכִים לְקַוֹּת אֶת דָּוִד וַתֹּאמֶר חַלָּה הוּא. (טו) וַיִּשְׁלַח שְׂאוֹל אֶת הַמַּלְאָכִים לְרַאוֹת אֶת דָּוִד לְאִמְרֵי הַעֲלוּ אֹתוֹ בְּמַטָּה אֵלַי לְהַמְתוֹ. (טז) וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים וְהִנֵּה הַתְּרָפִים אֶל הַמַּטָּה וְכְבִיר הָעֵזִים מִרְאֲשֵׁתָיו. (יז) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל מִיכָל לְמַה כָּכָה רַמְיוֹנִי וַתִּשְׁלַחִי אֶת אֲבִי וַיִּמְלֹט וַתֹּאמֶר מִיכָל אֶל שְׂאוֹל הוּא אָמַר אֵלַי שְׁלַחִי לְמַה אֲמִיתְךָ.

5. בראשית רבה ע"ד:ד'

וַתַּעַן רָחֵל וְלָאָה וַתֹּאמְרוּהָ לֹא (בראשית לא, יד), לְמַה מָתָה רָחֵל רָחֵל, רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסֵפִי, רַבִּי יִצְחָק אָמַר שֶׁדְּבָרָהּ בְּפָנֶי אַחֲוָתָהּ, אָמַר לֹא רַבִּי יוֹסֵפִי כֹּאִיתִי מִיְמֵיךְ אֲדָם קוֹרָא רַחֲמֵיךָ וְשָׁמְעוּן עוֹנָה אוֹתוֹ, וְהִלּוּא לְרַחֵל קָרָא וְרַחֵל עָנָתָהּ

אותו, על דעותיה דרבי יהודה ניתא על דעתיה דרבי יוסי לא מתה אלא מקללתו של זקנו, שנאמר (בראשית לא, לב): עם אשר תמצא את אלהיך לא יוזה, וזהו פשגגה היוצא מלפני וזשליט, (בראשית לא, יט): ותגנב רחל וגו' (בראשית לה, יט): ותמת רחל וגו', (בראשית לא, טו): הלוא נכריות נחשבנו לו פי מכלנו וגו', אפשר כן, אלא אם הנה קוניא טבא הנה נסיב לה, פטיקליו טב הנה נסיב ליה.

6. בראשית רבה ע"ד:ה'

ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה, והיא לא נתקונה אלא לשם שמים, אמרה מה אנא מזיל לי ונשבוק הדין סבא בקלקוליה, לפיכך הצרך הכתוב לומר: ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה.

7. תנחומא ויצא י"ב

ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה. זה אחד משני מקומות שטמא תטהור כבודו בשביל הצדיקים פאן. ובמקום אחר. ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה (בראשית כ, ג), בשביל שרה. התחיל לבן אומר ליעקב, ועתה הלוך הלכת וגו' למה גנבת את אלהי. השיבו, עם אשר תמצא את אלהיך לא יוזה. באותה שעה נגזר על רחל מיונה. ומשש לבן את כל האהל ולא מצא. וכחל לקחה את התרפים. למה גנבה אותם. כדי שלא יהו אומרים ללבן שיעקב בורח עם נשיו ובניו וצאנו. וכי התרפים מדברים הם. כן דכתיב: כי התרפים דברו און (זכריה י, ב). ואתה אומר, עינים להם ולא יראו, כל אותו ענין. אלא תרפים, למה נקראו תרפים. לפי שהן מעשה תכף, מעשה טמאה. וכיצד היו עושין. מביאין אדם בכור ושוחטים אותו ומולחים אותו במלח ובשמים, וכותבין על ציץ זהב שם רוח טמאה, ומניחין הציץ במלשפות תנות לשונו, ומניחין אותו בקיר. ומדליקין לפניו נרות ומשתחווים לו, ומדבר עפם בלחש. זה שאמר הכתוב: כי התרפים דברו און. לפיכך גנבה אותן רחל. ועוד, כדי לעקב עבודה זרה מבית אביה נתקונה, לפיכך לא ידע יעקב כי רחל גנבתם. וכותב: ותגנב רחל.

8. ר' חננאל (מצוטט ע"י ר' בחיי) בראשית ל"א:י"ט

גנבה אותם כדי שיחזור בו ושיאמר אלהים הגנוב אין בו ממש. כדברי יואש שאמר אם אלהים הוא ירב לו כי נתן את מזבחו (שופטים ז, לא), וכמו שאמר הכתוב האמור תאמר אלהים אני לפני הורגך ואתה אדם ולא אל ביד מחלליך (יחזקאל כח, ט).

9. רש"י בראשית ל"א:י"ט

ותגנוב – להפריש את אביה מעבודה זרה נתכוונה.

10. רשב"ם בראשית ל"א:י"ט

ותגנוב רחל את התרפים – שלא יגידו ויודיעו ללבן כי רוצה יעקב לברוח, כענין שנאמר אין אפוד ותרפים (הושע ג'ד'), כי התרפים דברו און (זכריה י"ב). רגילים היו לקסום בהם.

11. אבן עזרא בראשית פירוש ראשון ל"א:י"ט

התרפים – יש אומ' שהוא כלי נחושת העשוי לדעת חלקי השעות. ואחרים אמרו כי יש כח בחכמי המזלות לעשות צורה בשעות ידועות ותדבר הצורה, והעד שלהם כי התרפים דברו און (זכריה י"ב). ופי' הפסוק איננו כן, והקורב אלי שהתרפים על צורת אדם, והוא עשוי לקבל כח עליונים ולא אוכל לפרש. והעד שהתרפים כן, ששמה מיכל במטה עד שחשבו שמר' הבית שהוא דוד. והפסוק שאמר אין אפוד ותרפים (הושע ג'ד') יש לו ב' פירושים. האחד שאמר אין מלך ואין שר מישראל, כי השם לא בחר מלך רק ממשפחת דוד, על כן אמר בפסוק השני ובקשו את י"י

אלהיהם ואת דוד מלכם וגו' (הושע ג'ה'). ואין זבח ומצבה לע"ז, ואין אפוד שהיו עובדי הבעל עושים אפוד כדמות אפוד משה, על כן אמר אפוד, ולא אמר האפוד [בה"א הידיעה], כמו הגישה האפוד (שמואל א כ"ג:ט'), ואפוד ירד בידו (שמואל א כ"ג:ו') איננו אותו שעשה משה. ובמקומו אפרשנו בראיות גמורות, אם יגמר י"י עלי. והפי' השני שלא יעבדו השם ולא ע"ז. והנה התרפים קראם לבן אלהיו. ויש אומ' שרחל גנבתם לבטל ע"ז מבית אביה. ואילו היה כן, למה הוליכה אותם עמה, ולא טמנתם בדרך. והקרוב שהיה לבן אביה יודע מזלות, ופחדה שמא יסתכל במזלות לדעת אי זה דרך ברחו, ויעקב לא גנב כי אם דעתו, כי עיקר הדעת בלב.

12. אבן עזרא בראשית פירוש שלישי ל"ה:ב"ד

(ב-ד) ויאמר יעקב לביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם – כי עד עתה לא אמ' להם זה והנה רחל גנבה את התרפים אשר לאביה, כי על תורת אביהם היו כולם, הנשים והבנים, וככה כת' שם: "אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בנינו אלהי אבהם" (בראשית ל"א:ג).

והטהרו – שתרצו עצמכם, בעבור כי עד עתה עבדתם אלהי הנכר; על כן:

והחליפו שמלותיכם – כענין: "והסירה את שמלת שביה" (דב' כ"א:ג). כי העובד ע"ז כל מלבושי וכל תכשיטיו טמאים, ואסורים אפילו בהנאה, על כן נתנו לו הנזמים ויעקב טמנם.

13. ר' יוסף בכור שור בראשית ל"א:י"ט

(י"ט-כ) ולבן הלך לגזוז את צאנו – אשר ביד בניו, ומצא יעקב מקום לילך בלא ידיעתו. ואף רחל מצאה לגנוב את התרפים, שהיו מדברים ואומרים על ידי מכשפות, ולכך חמדתן רחל. אבל לבן היה עובד אותן ועושה אותן עבודה זרה. וגנבה רחל את התרפים ויעקב לב לבן, ועל ידי שתיהן נרדף אחריהם.

14. רד"ק בראשית ל"א:י"ט

והתרפים – הם כלי הנחשת שראוין בו שעות היום ויראו בו את העתידות ופעמים רבות יכזב, וכן אמר לי התרפים דברו און (זכריה י') ונקראו בלשון רבים לפי שהוא עשוי לוחות לוחות. והחכם ראב"ע כתב כי התרפים עשויים על צורת בן אדם והיא עשויה לקבל כח עליונים וגנבה אותם רחל כדי שלא יראה בהם אביה אנה הלכו; ויעקב לא ידע בזה הדבר כמו שאמר ולא ידע יעקב, כי אם היה יודע לא היה מניח אותה לקחת מבית אביה דבר שלא מדעתו כל שכן התרפים.

15. רד"ק בראשית ל"א:ל

למה גנבת את אלהי – קרא התרפים אלהים לפי שהיו בוטחים בהם כמו בדבר אלהים.

16. רמב"ן בראשית ל"א:י"ט

ותגנוב רחל את התרפים – לא נתכונה אלא להפריש אביה מעבודה זרה לשון רש"י ואפשר כי היו ללבן לעבודה זרה כאשר אמר למה גנבת את אלהי אבל לא היו כל התרפים נעבדים כי איך תמצא עבודה זרה בבית אדונינו דוד (עיין שמואל א י"ט יג) והקרוב מה שאומרים שהם כלים לקבל השעות ויקסמו בהם לדעת עתידות והמלה נגזרת מלשון רפה ידים (שם ב יז ב) נרפים אתם נרפים (שמות ה יז) יקראו אותם "תרפים" לרמוז בשמם כי דבורם כמו נבואה רפה תבא ברב ותכזב לעתים רחוקות כמו שאמרו (זכריה י ב) כי התרפים דברו און והנה יעשו אותם קטני אמנה להם לאלהים לא ישאלו בשם הנכבד ולא יתפללו אליו רק כל מעשיהם בקסמים אשר יגידו להם התרפים וכתוב (שופטים יז ה) והאיש מיכה לו בית אלהים ויעש אפוד ותרפים ושם כתוב (יח ה) שאל נא באלהים ונדעה התצליח דרכינו כי בתרפים היו שואלים וכן היה הענין בישראל באפוד כי אחרי אשר הורגלו באפוד הקדש עשו כדמותו והיו שואלים בו ומאמינים בדבריו ותועים אחריו גם בחלים לא ידרשו את ה' כי אם בהם וזה טעם ויעש אותו גדעון לאפוד ויצג אותו בעירו בעפרה ויזנו כל ישראל אחריו שם יהי לגדעון ולביתו למוקש (שופטים ח כז) כי סרו מאחרי ה' והנה לבן היה קוסם ומנחש כאשר אמר (לעיל ל כז) נחשתי וארצו ארץ קוסמים מעולם כדכתיב (ישעיהו ב ו) כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים ובלעם בן בעור הקוסם היה מעירו וזה טעם למה גנבת את אלהי.

17. רלב"ג בראשית ביאור הפרשה ל"א:י"ט

ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה — והוא כלי הקסם אשר לו, כי קוסם היה. ואחשוב כי עשתה זה רחל, אם להרחיק מאביה זה הפועל המגונה, או כדי שלא יקסום בו וידע אנה פנה יעקב, או לשתי הסיבות יחד. והנה התרפים הם על צורת אדם, כמו שנראה מענין מיכל בת שאול, והיא צורה נעשית, בשעות ידועות יתעורר בה הכח הדמיוני אשר לקוסם וישמע כאילו קול' נמוך מדבר אליו בענין העתידות אשר תשוטט מחשבתו בהם; לא שזאת הצורה תדבר, כי זה בלתי אפשר, כי הדיבור לא יהיה בזולת כליו אשר שם בו ה' יתעלה בטבע.

18. רלב"ג בראשית ביאור הפרשה ל"ה:ב"ד

(ב) והנה השגיח יעקב ועיין בענין תיקון ביתו באופן שימשך להם העֶזר האלהי, וראה שכבר היו בביתו מאלילי עיר שכם ועצביהם, וצוה שיסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם ויטהרו ויחליפו שמלותיהם, כי המקום אשר הם הולכים בו הוא קדוש, ולזה ראוי שיהיו נקיים מכל טומאה.

(ג) ועוד שהוא יעשה שם מזבח לאל אשר פדה אותו מכל צרה, ולזה ראוי שיקדשו עצמם בדרך שתדבק השגחתו בהם.

(ד) והם נתנו ליעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם, ואת הנזמים אשר באזניהם שהיו מוכנים לעשות מהם אלילים — או אולי היו מתשמישי עבודה זרה — והנה קבר אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם, כדי שלא יהנה מעבודה זרה כלל.

19. תולדות יצחק בראשית ל"א:י"ט

ור"א הקשה אם כן למה הולכה אותם עמה ולא טמנתם בדרך. ונ"ל להשיב שלא מצאה זמן להטמינם בדרך, לפי שהיו ליעקב שפחות ועבדים רבים וי"ב בנים, והיו רואים אותה עושה כן, והיתה רוצה שאפילו יעקב לא ידע זה עד שיגיעו למקום חפצם, ואז ימצא בביתה מקום זמן.

20. הואיל משה בראשית ל"א:ל"ד

ורחל לקחה את התרפים — התרפים לא היו ע"ז ממש אלא ניחוש שעל ידם תתברך עקרת הבית בפרי בטן... ועכ"פ נכנסים תחת סוג האלילים כמו שנכנסים הניחוסים תחת סוג ע"ז, לפי שמיחסים פעולת הבורא אל הנבראים, יצדק לומר עליהם למה גנבת את אלהי, ובזה יובן איך היה שרחל לקחה אותן, וגם היה נמצא אחד מהם בידי מיכל העקרה (ש"א י"ט, י"ג).

21. ר' דוד צבי הופמן בראשית ל"א:י"ט

ואולי יש שהחזיקו בהם רק לקישוט, כשהם מסמלים את מי שמגן על הבית... רחל שהיתה רגילה מבית אביה; לפסל שכזה, רצתה בו גם לביתה שלה, אף כי ברור שכמו יעקב לא עבדה גם היא אלא לא-להים אחד ויחיד

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

113 - FORBIDDEN FRUIT? GRAFTING & INTERSPECIES TREES OU ISRAEL CENTER - WINTER 2019

A] FRUIT-SALAD TREES

1. A Fruit Salad Tree is a tree that grows up to six different types of fruit all on the one tree. They are multi-grafted trees with different fruits from the same family grafted together on the one tree. All the fruits retain their own characteristics like flavour, appearance and ripening times. Fruit Salad Trees can be grown in a pot or in the ground, perfect for your balcony or backyard and are suitable for all climates.

<https://www.fruitsaladtrees.com/>

It is possible to buy trees with 6 fruits growing from the same stock, as a result of multiple grafting.¹

In fact, this winter, we discovered that we have such a tree in our garden! It lay dormant for many years, but following the planting of a (purebred) grapefruit tree close-by, it fruited prolifically, producing grapefruits in one side and oranges on the other!

The orange half of the tree

The grapefruit half of the tree

What are the halachic and hashkafic implications of such a tree? In particular:

- (i) was it permitted to create it?
- (ii) may we eat the fruit which grows on it?
- (iii) can we make a Shehechyanu on the fruit?
- (iv) does it require different terumot and ma'aserot to be taken for the different fruits?
- (v) can we make a beracha on the tree in Nissan?

2. The vast majority of fruit trees today are grafted. Most of them are grafted in a halachically permissible fashion (similar species, *min bemino*), while others are not (different species, *min be'eino mino*), and at times there is not a definite delineation of these categories (uncertain species, *safek mino*). There are various professional rationale involved in grafting. Nurserymen want the tree to produce a specific fruit and select the scion accordingly. The stock (also called rootstock), on the other hand, is selected for its compatibility with soil conditions, pest-repellent abilities, the quality and quantity of its yield, and its season of yield, among other factors.

Grafting: A Review - Lema'seh Contemporary Halacha, Torah VeHa'aretz²

1. For a video on how to grow a tree with grapefruit, lemon, mandarin, orange, pomello and limes see <https://youtu.be/otCKJ5FJic>. But to pick up a tree from this nursery, you'll have to go to New South Wales in Australia!

2. Available, with a comprehensive overview of the topic at <https://www.toriland.org.il/en/bait-midrash/halachic-guides/mitzvot-of-the-land/grafting-a-review/>. For more information about Machon HaTorah VeHa'aretz see <http://www.toriland.org.il/en/about/>
To download more source sheets and audio shurim visit www.rabbimanning.com

B] GRAFTING AND BOUNDARIES - SOME HASHKAFIC CONSIDERATIONS

3. (יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזִידֵע זָרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵו אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ וַחֲזִי כֵן: (יב) וַתִּצְאָ הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזִידֵע זָרַע לְמִינֵהוּ וַעֲץ עֵשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:

בראשית א:יב-יג

The Torah emphasizes that each species of vegetation and trees was created separately and distinctly - 'lemino'.

4. כי השם ברוך הוא ברא עולמו בחכמה בתבונה ובדעת ... וברוח יודע אלהים כי כל אשר עשה הוא מכוון בשלימות לענינו שהוא צריך בעולמו, צוה לכל מין ומין להיות עושה פירותיו למינהו, כמו שכתוב בסדר בראשית. ולא יזערבו המינים פן יחסר שלימותו ולא יצוה עליהן ברכתו.

ספר החינוך מצוה רמד

God, in His wisdom, created the world with full potential and with its separate species. We are not allowed to mix these - 'kilayim' - as this detracts from the perfection and blessing of Creation.

5. הטבע הוא משובח מאד במקומו הראוי לו, וכשהמלאכתיות נכנסת במקום הטבע, היא מקלקלת אותו. ... והנה אע"פ שהש"י ברא את העולם לעשות לשכלל ולתקן, מכל מקום צריך האדם בזהירות יתירה לעין שרק ישכלל את הטבע, שהיא מתנת ... אבל כשמהרס אל מקום שהטבע צריך לעשות את שלו ומקלקלו, ע"י מה שעוצר בעדו, אז הוא גומל לנפשו רעה. על כן הגבילה תורה את יכולת האדם בשינוי הדברים הטבעיים ואמרה 'בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים, ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך', 'לא תזרע כרמך כלאים'. כל זה להשריש בלב האדם את החיוב להיזהר שלא להרס את הטבע

אצרות הראיה ח"ב עמ' 901

Rav Kook stresses the importance of defining the boundary between enhancing nature and undermining nature.³

Are these sensitivities intended to apply to humankind as a whole?

6. התנא רבי יוסי אומר: שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת. ובמוצאי שבת נתן הקדוש ברוך הוא דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה, והביא שני אבנים וטחןן זו בזו ויצא מהן אור. והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד.

פסחים נד.

God held back from some aspects of Creation, which he left for humankind's technological achievement. This is expressed as Adam inventing fire and cross-breeding animals at the beginning of the first 'working week'.

7. וַאֲלֵהּ בְּגִי צִבְעוֹן וַאֲיָהּ וַעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיַּיִמִּים כַּמִּדְבָּר בְּרֵעוֹתָו אֶת הַחֲמֹרִים לְצַבְעוֹן אֲבִיו:

בראשית לו:כז

In the account of the generations of Seir at the end of Parashat Vayishlach, there is a strange account of how Ana discovered the 'Yeimim' in the desert, when he was looking after his father's donkeys.

8. האש והכלאים אף על פי שלא נבראו מששת ימי בראשית אבל עלו במחשבה מששת ימי בראשית. הכלאים (בראשית לו:כד) ובני צבעון איה וענה הוא ענה אשר מצא את היימים במדבר. מהו יימים? ... חציו סוס וחציו חמור. ... מה עשה צבעון וענה? זימן חמורה והעלה עליה סוס זכר ויצא מהן פרדה. אמר הקדוש ברוך הוא להם אתם הבאתם לעולם דבר שהוא מזיק? אף אני מביא על אוונן האיש דבר שהוא מזיקו. מה עשה הקדוש ברוך הוא? זימן חכונה והעלה עליה חרדון⁴ ויצא ממנה חרברב⁵

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ח

The Yerushalmi sees this as a warning against cross-breeding and the inadvertent creation of a more dangerous world.

- According to the Yerushalmi, the possibility of cross-breeding was built into the natural order of Creation in potential from the six days of Creation - עלו במחשבה. Yet Ana was still culpable for releasing this into the world. Evidently, the fact that something is possible within the laws of nature, does not mean that it should be done.
- The unexpected consequence of Ana's experimentation is the creation of an entirely new and dangerous lizard. Could this be a mashal for the dangers of tampering with some elements of nature and the risks of dangerous inadvertent side-effects?
- How is this Midrash to be harmonized with that dealing with Adam on Motzei Shabbat? Chazal in Pesachim 54a comment that Ana produced a negative result because he himself came from an illegitimate and negative background. Perhaps Chazal are communicating that one's motivation and background⁶ are critical in assessing whether technological innovation is legitimate.

3. However, other Rishonim understand kilayim in very different ways. For the Rambam, it is intended to distance us from avoda zeira.
 4. A female snake and a male toad.
 5. A highly poisonous lizard.
 6. Rav Dessler (Michtav Me'Eliyahu Vol 1 p 270) writes that Tuval Kayin (see Bereishit 4:22) is blamed not for the development of new metal technology, but for his unwillingness to download more source sheets and audio shiurim visit www.rabbiManning.com